KERKGESCHIEDENIS ALS THEOLOGISCHE DISCIPLINE

Willem van Asselt

Tijdschrift voor Nederlandse kerkgeschiedenis 8 (2000) 72-73.

[De discussie over de toekomst van de kerkgeschiedenis naar aanleiding van het voorwoord van de redactie in de eerste aflevering van TNK van dit jaar wordt nog voortgezet.]

De opmerkingen van Gerard van Gurp in de vorige aflevering van *TNK* over wat ik nu maar even 'de toekomst van de kerkgeschiedenis als theologische discipline' zal noemen dagen uit tot een reactie. Uit zijn artikel kan men de conclusie trekken dat er alleen hoop is voor de kerkgeschiedenis als zij zich laat integreren in een interdisciplinaire aanpak. Meer samenwerking tussen kerkhistorici en politieke of sociale historici is dan ook een eerste vereiste volgens Van Gurp.

Hoewel ik als docent kerkgeschiedenis aan een theologische faculteit de noodzaak van een dergelijke interdisciplinaire samenwerking inzie, behoud ik mij toch het recht voor te pleiten voor het relatief zelfstandige karakter van de kerkgeschiedenis als theologisch vak, binnen de encyclopedie van de godgeleerdheid. Kerkgeschiedenis is een theologische discipline. Immers, met de term 'kerk' wordt een factor geïntroduceerd die niet slechts vraagt om een sociologische of politieke benadering. De term heeft ook theologische vooronderstellingen en implicaties. Over de aard van deze vooronderstellingen en implicaties bestaan uiteraard zeer uiteenlopende meningen. Dat neemt niet weg dat een kerkhistoricus zijn vooronderstellingen behoort te expliciteren en de implicaties van zijn benadering dient te beseffen. Want wat verstaat hij of zij precies onder 'kerk' en welke conceptie van 'geschiedenis' ligt ten grondslag aan zijn of haar bestudering van de kerkgeschiedenis? Beantwoording van dergelijke kwesties behoeven een theologische doordenking die plaatsvindt aan een theologische faculteit.

Als ik vervolgens probeer aan te geven wat de verhouding is tussen 'algemene' geschiedwetenschap en de kerkgeschiedenis dan zie ik die verhouding niet in termen van een geheel en deel, zoals bijvoorbeeld de geschiedenis van de muziek, de techniek of de krijgskunde. In die zin is kerkgeschiedenis geen segment of deelaspect van de algemene geschiedwetenschap. Terwijl de algemene geschiedwetenschap een conglomeraat van allerlei specialismen te zien geeft, stelt de kerkgeschiedenis principieel de vraag naar het geheel. Let wel: daarbij gaat het om de *vraag*, en niet om kant en klare antwoorden! De kerkgeschiedenis attendeert daarom de 'profane geschiedwetenschap' telkens weer op het feit dat geschiedschrijving zonder aandacht voor de religieuze dimensie niet als zinvol beschouwd kan worden. Het is opvallend hoe juist in onze gefragmenteerde en geseculariseerde samenleving met haar 'graascultuur' weer stemmen opklinken die vragen naar zin en samenhang. De kerkgeschiedenis voegt zich in dit koor en protesteert tegen de marginalisering van de religieuze (en theologische) component van de historische werkelijkheid.

Dit laatste betekent niet dat de beoefening van het vak kerkgeschiedenis zich in methodisch opzicht onderscheidt van de algemene geschiedwetenschap. In de kerkgeschiedschrijving van de laatste decennia is het *communis opinio* dat kerkhistorici geen specifiek theologische methode op het verleden kunnen toepassen. Ook kerkhistorici werken met de methoden van het algemene historisch onderzoek. Wat is dit verband dan het eigene van de kerkgeschiedenis? Hier denk ik met name aan het belang van de zogenaamde hermeneutische vragen. Welke rol speelt het eigen interesseveld in het proces van kerkhistorisch onderzoek? Juist deze bezinning op hermeneutische vragen (wat doe ik als ik bronnen interpreteer?) behoort naast de vraag naar samenhang en aandacht voor de religieuze dimensie van de historische werkelijkheid tot het specifiek theologische karakter van kerkgeschiedenis. Daarom wordt kerkgeschiedenis gedoceerd aan een theologische faculteit. Interdisciplinaire samenwerking met 'profane' historici valt toe te juichen mits de eigen inbreng van de kerkgeschiedenis als *theologische* discipline gewaarborgd blijft. De kerkelijke twisten in Nederland aan het begin van de zeventiende eeuw — het /**73**/ voorbeeld dat Van Gurp aanvoert — zijn inderdaad niet los te denken van hun sociale en politieke context. Maar een beschrijving van deze kerkelijke twisten zonder exacte kennis van de theologische inhouden die op het spel stonden betekent een

reductie en doet geen recht aan de veelzijdigheid van de historische werkelijkheid van die tijd.

Samenwerking met sociale en politieke historici behoedt de theologische faculteit voor onhistorische dogmatisering en ideologisering. De theologische inbreng behoedt sociale en politieke historici voor het gevaar van theologieloze reductie van de kerkgeschiedenis.